

Straipsnio autorė Lina Liutvinienė, logoterapeutė, specialioji pedagogė
Nuoroda 2020 m. gruodžio 28 d.: [\(20+\) Lina Liutvinienė - įrašai | Facebook](#)

...Ekspresyvioji kalba

Tai garsai, čiauškėjimas, garsažodžiai, žodžiai, sakiniai, kuriais vaikas kalba. Kol dar vaikas nesako sąmoningų žodžių, jo garsų tarimas ir čiauškėjimas yra svarbi sąmoningos kalbos pradžia. Kūdikis iki 4 mėnesių, kol jo pagrindinė padėtis gulima, leidžia įvairius atvirus garsus: „aa“, „eee“ ir pan. Jau sėdintis 6–7 mėnesių mažylis, kuris pradeda ragauti kitos konsistencijos maistą, leidžia seilių burbulus, purškia ir sako nesąmoningus skiemenis su priebalsiais: „bababa“, „dadada“, „tetete“ ir pan. Jis krykščia, klausosi savo garsų, mėgina čiauškėjimu atkreipti suaugusiųjų dėmesį. Apie aštuntą, devintą mėnesį kartais vaikučiai kiek aptyla ir daugiau klausosi. Jiems įdomu, ką kalba tėvai, ką tai reiškia. Tokio amžiaus vaikai labai gerai skiria savus ir svetimus, ima gėdytis svetimų. Atkartoja kai kuriuos judesius ir žaidimus: „ate ate“, „kū kū“, bendrauja garsais, šūksniais, krykštavimu. Dar vėliau, apie 9–10 mėnesį, atsiranda suporintų skiemenų, kurie kažką reiškia, pvz., „baba“ gali reikšti visus artimus žmones šeimoje, „auau“ – ir katę, ir šunį, „aka“ – visus atsakymus į tėvų klausimus ir pan. Iki vienerių metų vaikas savo kalboje turi turėti iki kelių dešimčių žodelių, garsažodžių, turinčių prasmę. „Žžžžž“ žaidžiant mašina jau laikomas prasmingu žodeliu.

Dviejų metų mažiukas ar mažiukė jau turėtų sakinyje vartoti po du žodelius. Pvz., „mama, ateik“, „čia au au“ arba „kas čia“. Kitas dvimetis ar dvimetė gali jau ir kelis žodelius sakyti, o kitam dar tik vos keletą garsažodžių išsina sujungti. Trejų metų vaikučiams jau pavyksta sakiniai iš trijų žodžių. Atsiranda sakinyje ne tik daiktavardžių ir įvairesnių veiksmažodžių, bet ir būdvardžių: „koks didelis šuo“, „esu piktas“, „duok man žalią mašiną“. Ketverių metų žodžių daugėja, žodynas plėtėja, vaikas gali papasakoti savo įspūdį, patirtį, atsakyti į klausimus plačiau. Moka eilėraščių, dainelių. Iki ketverių, penkerių metų tikslėja garsų tarimas. Vaikas virš keturių metų jau moka taisyklingai tarti visus kalbos garsus. Keturių metų norime, kad kalba būtų rišli. Penkerių metų taisyklingai tarti visus garsus, turėti pakankamą sąvokų žodyną, mokėti paaiškinti žaidimo taisykles, papasakoti savo patirtį. Šešiametis jau turėtų domėtis raidėmis, vartoti erdvės (viršus, apačia, kairė, dešinė) ir laiko sąvokas (vakar, šiandien, rytoj), mokėti apibendrinti (obuolys ir bananas – vaisiai, kėdė ir stalas – baldai), išskirti pagrindinius objektų panašumus ir skirtumus.

Jei kalba kiek vėluoja, tėvams dažnai iškyla klausimas, ar jau laikas kreiptis į logopedą, ar verta sunerinti. Visada rekomenduoju kreiptis geriau anksčiau, nei per vėlai. Nes vaiko kalba intensyviausiai vystosi iki trejų metų, todėl labai gerai pataikyti į tą srautą ir kažką pakoreguoti, nei susivėlinti ir turėti daugiau sunkumų. Jau ketverių metų vaikas supranta, kad jam pasakyti sekasi sunkiau, ir jis gali vengti tarti žodžius, kurie sunkiau išsina. Gali būti mažiau drąsus bendrauti. Vaikas, sunkiau išreiškiantis emocijas žodžiais, gali būti piktesnis, jautresnis. Pykti, kad jo nesupranta aplinkiniai. Mažiau savarankiškas, nes jam reikia tėvų pagalbos, kad jį suprastų aplinkiniai. Be to, „permokinti“ netaisyklingai tariamus žodžius visada sudėtingiau, nei mokyti taisyklingai iš karto.

Tėvai gali turėti didelės įtakos vaiko kalbos lavinimui – jų elgesys gali paskatinti kalbos vystymąsi. Tai, žinoma, kalbėjimasis su vaiku, įvardinimas, ką darome, knygelių skaitymas, žaidimai kartu. Svarbu prisiminti vaiko raidos ypatumus ir jais pasinaudoti. Vaikučiai mokosi mėgdžiodami, jie mėgdžioja veiksmus, judesius, žodžius. Todėl verta kartoti tai, kas jiems įdomu ir ko norime išmokyti. Pvz., ieškant knygelėje šuniuko, visų pirma mes daug kartų įvardiname, kas tai yra, nes dažnai paimame tą knygelę. Tada jau vaikučio klausiamo: „Kur šuniukas?“ Laukiame, kol parodys. O paskui jau patys klausiamo: „Kas čia?“ Ir laukiame, kol vaikas pasakys: „Au au.“ Šuns ieškome

visur aplinkoje ir visokio, kad vaikas suprastų, kad šunys būna įvairūs. Kad sutikus šunį vaiko emocija būtų puiki galimybė žodžiui atsirasti.

Pakartojimai ypač veiksmingi pirmiesiems žodžiams skatinti. Lipdami laiptais galite kartoti „opa opa“ ar „lipam lipam“. Pradedant bėgti, kartu galite skaičiuoti „vienas, du, trys“ ir pan. Taip pat labai svarbu duoti erdvės vaikui pačiam pasakyti. Nes dažnai tėvai patys paklausia ir patys atsako. Arba vaiką supranta iš gestų, kūno kalbos, zyzimo ir neskatina poreikius ir norus išreikšti žodžiais. Truputis nepatogumo ir erdvės gali paskatinti vaiką išsireikšti aiškiau, aktyviai išreikšti savo norą ar poreikį.

